

05 AGUSTOS 1987

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
D E R G İ S İ

SAYI : 2

KAYSERİ—1985

ATATÜRK'ÜN KÜLTÜR POLİTİKASINDA AKILCI YÖN

Yard. Doç. Dr. A. Vehbi ECER

«Biz kendi kendimize benzemekle müftehiriz»

Mustafa Kemal ATATÜRK

NASIL BİR KÜLTÜR ?

Atatürk, Kurtuluş Savaşından sonra, Türk milli kültürüne şekil ve muhteva kazandırmak, Türk Milletini çağdaş (muasır) milletler seviyesine yükseltmek için ardarda inkılaplar yapmış ve Türk Milletine, Türk Gençliğine millî hedefler göstermiştir. O, 4 Şubat 1935 de Milletvekili seçimi dolayısıyla yayınladığı beyannamesinde «millî kültür» ün bir ideal oluşunu şu cümlelerle açıklar :

«Türk Milletinin idaresinde ve korunmasında millî birlik, millî duygu, millî kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir (1).»

Atatürk'ün ideal olarak gösterdiği millî kültür'ün özellikleri gene Atatürk'ün diliyle 16 Temmuz 1921 tarihinde yaptığı konuşmada açıklık kazanmıştır :

«Bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafâtından ve evsaf-ı fitriyyemizle hiç münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden uzak, seciye-i milliyye ve tarihiyyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü dehay-i millîmizin inkişaf-ı tâmmı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir (2).»

Başka bir yerde ise Atatürk şöyle der :

«Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinde mâna çıkarmak, intibah al-

(1) Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri, IV, 573; Dr. Himmet Akın. Cumhuriyetimizin Ellinci Yılında Atatürk Devrimleri ve Türk Milliyetçiliğine Toplu Bir Bakış, Ellinci Yıl Konferansları, Ankara, 1974, 16-38, (Millî Eğitim Bakanlığı Yayını).

(2) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 16-17.

mak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir... İnsan hareket ve faaliyetin, yâni dinamizmin ifadesidir. Bu böyle olunca kültür insanlık vasfında insan olabilmek için bir esasî unsurdur (3).»

Kültürün bir milletin yaşaması, varolması için önemini Atatürk'ün şu cümlesi vecîz bir şekilde açıklar :

«Kültür, bir milletin bütün tarihî seyrini gösteren bir harekettir. Tarihlerinde kültür izi bırakmayan milletlerin en nihayet yalnız adları kalmıştır (4).»

KÜLTÜR NEDİR ?

Kültür bir toplumun yaşama şeklidir. Her toplum fertleri müşterek davranış içindedirler ve bu müşterek davranış kalıpları onları, başka toplumların fertlerinden ayırır (4/a). İnsanoğlu tarihî varlık oluşu sebebiyle birçok kültür unsurlarını hazır bulur. Yani, kişi doğmadan önce ataları tarafından oluşturulmuş bir kültür vardır ve insanoğlu kendini bu kültürün içinde bulur, kendinden sonraki nesle aktarır. «Böylece kültür elemanları geçmiş nesillerden hâl-i hazır nesillere intikal eder» (5). Ancak kültür, ilk defa insan tarafından meydana getirilmiş, daha sonra da insana kişilik kazandıran unsur olmuştur. Bu yönüyle kültür, «devam eden ve gelişen davranış biçimleri (6)» dir. Kültür'ün değişik tarif ve tahlillerini bir yana bırakıp (7) kültürün, kişilerin insanî ihtiyaçları-

(3) Prof. Dr. Afetinan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, Ankara, 1969, 49.

(4/a) Prof. Dr. Emin Bilgiç kültür tarifinde bu hususa işaret eder ve şunları yazar : (Kültür) «bir millete şahsiyetini veren, diğer milletlerle arasındaki farkı tesbite yarayan, tarihin seyri içerisinde teşekkül etmiş, o millete has maddî ve manevî varlık ve değerlerin ahenkli bütünüdür.» Bak : Bilgiç, Millî Kültür Anlayışı, Millî Kültür, Ocak, 1977, Sayı : I, 2-3.

(4) Dr. Himmet Akın, aynı konferans, 25; Prof. Dr. Enver Ziya Karal - Prof. Dr. Afetinan, Atatürk'ten Hatıralar Belgeler, Ankara, 1969, 278.

(5) Prof. Dr. Nihat Nirun, Sistemantik Sosyoloji Açısından Ziya Gökalp, İstanbul, 1981, 154.

(6) Prof. Dr. Nermin Erdentuğ, Türkiye'de Çağdaşlaşma Eğitim ve Kültür Münasebetleri, Ankara, 1981, 9; Sosyal Âdet ve Gelenekler, Ankara, 1977, 151.

(7) Kültür konusunda geniş açıklamalar için bakınız : Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Kültür Değişimleri, İstanbul, 1969, 28-56; T.S. Eliot, Kültür Üzerine Düşünceler, Çev. : Sevim Kantacıoğlu, Ankara, 1981; Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Türk Millî Kültürü, Ankara, 1977, 1 vd.; Millî Kültür - Siyaset İlişkisi, Türk Dünyası Araştırmaları, Nisan 1984 Sayı : 29, 1-17; Nirun, 155-203; Dr. Müjgân Cumbur, Atatürk ve Millî Kültür, Ankara, 1981, 14-49; Dr. Bahaeddin Yediyıldız, Kültür ve Yenileşme, Türk Kültürü, Temmuz 1982, Sayı : 231, 1-18; Prof. Dr. Emin Bilgiç, Kültür Politikası Üzerine Düşünceler, Millî Kültür, Mart 1977 - Mayıs 1977, Sayı : 3-5, 2-5

nı karşılamakla mükellef olduğuna işaret edelim. Sosyoloğlar insanî ihtiyaçları —genel hatlarıyla— biyolojik, içtimâî ve ruhî olmak üzere üçe ayırırlar :

Biyolojik ihtiyaçlar, insanların maddî varlıklarını korumakla ilgilidir. İnsan beslenmeye, soğuk ve sıcağa karşı vücudunu korumak için giyinmeye, bir oturacak yere ve nihayet cinsinin devamı, bekası için bir eşe muhtaçtır. İnsanlar, yemeklerinin cinsi ve şeklinde, elbiselerinin şekli, biçimi, nişanlanma, evlenme ve düğünlerinde kendilerine mahsus özellikleri taşıyan biçimler (normlar) oluşturmuşlardır.

İçtimâî (sosyal) ihtiyaçların başında kişiler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi gelir. Her toplumda kişiler arası meslek sanat ilişki ve işbirliği kurallarının yanısıra ferdî ve kollektif çalışmaları temin ve düzenlemeye yarayan sosyal kurumlar, örf ve âdetler, ahlâkî ve dinî kurallar ve müeyyideleri cezaî olan kanunlar vardır. Bütün bunlar insandan önce vardır ve eğitimle nesilden nesile öğretilip alıştırılır.

Ruhî ihtiyaçlar ise, acz, korku, dehşet ve hayretten kurtulma, gelecek hakkında endişeleri giderme, devamlı bir iç huzuruna kavuşma hasretini karşılayan şeylerdir. Bunların başında din, sanat veya bunların dejenere olmuş şekilleri durumundaki sihir, eğlence gelir (8).

Bütün bu tasniflerden sonra Prof. Dr. Mümtaz Turhan Kültür'ün şöyle bir tarif ve açıklamasını verir :

«Kültür, bir cemiyetin sahib olduğu maddî ve manevî kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki, cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alâkaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, umumi atitüd, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder (9).»

İnsanlar ölmeden önce yeni nesle kültürlerini aktarırlar. Böylece toplum yapısını yeni doğanlarla yenilerken, sahib oldukları eğitim sistemleri yoluyla önceki kültürlerine devamlılık ve yeni

(8) Turhan, 45 - 51

(9) Turhan, 56.

imkânlar sağlarlar. Başka ifadeyle kültür, aralıksız bir şekilde nesilden nesile, kuşaktan kuşağa intikal eder ve bu intikal sırasında çağlarının karakterlerine, şartlarına göre kısmî değişikliklere uğrar. Bu sebeple olmalı ki bazı bilginler kültürü «devam eden ve gelişen davranış tarzları (10)» şeklinde anlamışlardır. Gene kültürün bu dinamizmi sebebiyle birçok kişiler «kültürü, öğretim ve eğitim aracılığı ile gelişme veya ilerleme anlamında (11)» kullanmışlardır. Ancak bu gelişme ve değişimde «temel karakterler» daima yaşar, çağdaşlaşmayı engelleyen, köstekleyen yetersiz kültür elemanları terektilir. Bu terkedilişte «bir kültür kalıbı içinde yer alan kültürel hususiyetler arasındaki uygunluk» şartı (12) fonksiyonunu icra eder. Kültür değişim ve gelişimi sosyoloğlara göre «bazı yeni kültürel hususiyetlerin... bazı âdetlerin veya geleneklerin bir kültür kalıbından diğer bir kültür kalıbına aktarılmalarıyla veya hut taşınmalarıyla» olabileceği gibi «...dehâ sahibi ve büyük istisnai zekâ kapasiteleri olan bir şahsın veya şahısların ibdâ kabiliyetleri (yaratma gücü) sayesinde cemiyetteki yeni durumları tesbit edip, kendisini yeni hususiyetlere uyan ve diğerlerine de emsal teşkil eden hareketleri ile veya yarattığı veyahutta icat ettiği yenilikleri ile (13)» meydana gelir. İşte Türk kültürünün muhtevasının değişme, yenileşme ve gelişmesinde rol oynayan büyük deha sahibi kişi dâhî Atatürk'tür (14). Atatürk, ilimci ve akılcı bir şekilde hayata bakış tarzıyla değişme, yenileşme ve gelişmenin temellerini atmış. «...Türk Milletini çok kısa sürebilecek bir süre içinde Atatürk İnkilâpları adını verdiğimiz köklü değişikliklerle yeni ve geniş ufuklara yöneltmiştir (15).» O, Türk Tarihi'ni iyi bilen, eski reformları inceleyen (16), «çevresinde bulunanların bil-

(10) Erdertuğ, Sosyal Âdet ve Gelenekler, 151

(11) Erdertuğ, Sosyal Âdet ve Gelenekler, 152.

(12) Nirun, 154

(13) Nirun, 156

(14) Atatürk'ün dâhîliği için bak : Yakub Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk, Ankara, 1981, 51-64.

(15) Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı, Türk Yenileşme Tarihinde Atatürk, Türk Kültürü, Kasım 1977, Sayı : 181, 7

(16) Prof. Dr. H. Nail Kubalı, Türk Devrimleri ve Eski Reformlar, Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi, Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1972, 119-131 de Atatürk İnkilâpları ile eski reformlar arasında bağlantıya işaret edilir ve bunun «üzerinde tereddüte imkân vermeyen bir ilmî gerçek» olduğu vurgulanır. Kubalıya göre Atatürk İnkilâpları, «bir tekâmül zincirinin çok önemli bir halkasıdır. Bu tekâmül Atatürk inkilâbının kat'i surette tesbit ettiği ve gösterdiği genel yönde, kısmen kendiliğinden ve kısmen reformcu müdahalelerle devam edecektir... Bu, aynı zamanda Türk toplumunun tarihi angajmanından çıkan tabii bir neticedir» 120.

gilerinden istifade eden (17)», «aynı zamanda asrının ve çevresinin entellektüel gelişmesinin tesiri altında (18)» olmakla beraber milli bünyemizin gerçeklerinin de göz önünde tutulmasına büyük ölçüde imkân veren, taklitten uzak, «seciye-i milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür (19)» yaratma azminde bulunan büyük bir kurtarıcıdır.

ATATÜRK İNKILAPLARI :

Türk Milletini çağın gerisinde olmaktan kurtaramayan Osmanlı Devleti ıslahat hareketlerinin eksik yönleri vardı. Onlar, köklü hareketler, Türk toplumunun yaşama biçimini, kültürünü kucaklayan hareketler olmaktan uzaktı ve bu sebeple onlara «ıslahat» deniliyordu... Oysa ki, Atatürk ıslahat değil, inkılap istiyordu. Bu inkılap ile Türk Milletinin yaşama biçimi değişecek ve çağdaş medeniyette yerini alması sağlanacaktı. Yâni Atatürk için yapılan bütün inkılap hareketlerin bir amaç değil, Türk Milletinin ilelebet yaşaması için bir araçtı. O, bu araçları birtakım safhalara ayırmış; «Milletin hissiyat ve efkârını hazırlamak ve kademe kademe yürüyerek hedefe» ulaşmak gibi «mantıkî bir silsile (20)» takip etmiştir. Her yeni inkılâbî diğerleri takibetmiş ve bunları Atatürk bizzat kendisi «...atılan adımlar, bundan sonra atılması lâ-

(17) Afetinan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, Önsöz.

(18) Afetinan, aynı yer; Atatürk'ün yararlandığı fikir ve adamları konusunda en çok Ziya Gökalp üzerinde durulur. Uriel Heyd, Türk Ulusçuluğunun Temelleri (Çev.: Kadir Günay, Ankara, 1979, Kültür Bakanlığı Yayını) adlı kitabının sonunda şunları yazar: «Gökalp'in öğretileri, kendisinin de önemli bir rol oynadığı Genç Türkler İdeolojisi ile Atatürk düzeni arasında vazgeçilmez bir bağ teşkil etmektedir... Anayasal Padişahlık, Osmanlıcılık, İslâmî Reformlar, Kapitalizm, Liberal Demokrasi ve gelişmecilik ilkelerinden yavaş yavaş ayrılarak, Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk Lâiklik, Devletçilik, Halk Demokrasisi ve Devrimcilikten oluşan altı ilkeye dayalı Kemalizm'in temelini atmıştır. Bütün konularda Atatürk'ün aşırı görüşlerini paylaşmamakla beraber, Gökalp, Çağdaş Türk Devletinin teorik temellerini kendisinin attığını ileri sürebilir» 196; Prof. Dr. Nermin Erdentuğ ise şunları yazar: «Osmanlı İmparatorluğu zamanında kendisinden önce gelmiş olan yenilik getircilerin (devlet adamları) etkisinde kalmış olan Atatürk'ün kültür kavramı konusunda Ziya Gökalp'in aynı anlamı taşıyan hars kavramının etkisinde kalmış olmasından şüphe edilemez.» (Türkiye'de Çağdaşlaşma Eğitim ve Kültür Münasebetleri, 52); Dr. Müjgân Cumbur, «Atatürk'ün Kültür Tanımları ve Bu Tanımların Çeşitli Kültür Tarifleri Arasındaki Yeri» başlığı altında Ziya Gökalp ile münasebetine işaret eder. Bak. : Cumbur, 14-45.

(19) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 16.

(20) Atatürk, Nutuk, Ankara, 1934, 10.

zıngelen adımların (hatvelerin) başlangıcıdır (21)» cümlesiyle ifade etmiştir. Önce kişisel saltanata son verilmiş, Türkiye Devletinin hükümet şeklinin Cumhuriyet olduğu ilân edilerek, egemenlik millete devredilmiştir. Cumhuriyetin yerleşmesi, kökleşmesi için bazı eski, köstekleyici kurumlar kaldırılmıştır. Atatürk'ün «işlerin en büyüğü (22)» diye adlandırdığı Cumhuriyet, Türk Devlet ve toplumuna yeni değerler kazandırmıştır. Devlet, herşeyden önce Cumhuriyetçi, lâik, halkçı, ve milliyetçi prensiplere dayanmıştır. 3 Mart 1924 de Hilâfet, Şer'îye ve Evkaf Bakanlıkları kaldırılmış, Tevhid-i Tedrisat kanunuyla ikili öğretime son verilmiştir. Artık «dinî ve mezhebi irtibat (bağ) yerine Türk milliyeti rabita (bağ) sıyla» Türk toplumunu birlik ve beraberliğini sağlayacaktır (23). 17 Şubat 1926 da Türk Medenî Kanunu'nun kabulüyle Türk toplum hayatının aile yapısı modernleştirildi, evlenme ve boşanma lâik esaslara bağlandı. Evlenme ve boşanmada kadın lehinde düzenlemeler getirildi. Kadın, 4 Ekim 1926 da yürürlüğe giren Türk Medenî Kanunu'yla aile birliğini kurma ve yaşatmada hak ve söz sahibi oldu. Kanun, miras ve mülkiyet hakları yönünden erkeklerle eşit haklar getirdi. 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara seçme ve seçilme hakları tanındı. Kadınlar süs çiçekleri olarak düşünölmekten kurtarıldı, kadınların ilim ve irfanda olduğu kadar, üretici olabilecekleri imkânı da göz önünde bulunduruldu (24). Bu konu-

(21) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 80

(22) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 275.

(23) Türk Tarih Tedkik Cemiyeti, Tarih IV, İstanbul, 1934, 210.

(24) Kadın hakları konusunda geniş bilgi için bakınız : Prof. Dr. A. Afetinan, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri, İstanbul, 1975; Tezer Taşkiran, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları, Ankara, 1973; Prof. Dr. Birsen Gökçe, Atatürk Döneminde Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri, Atatürk Döneminin Sosyo - Ekonomik Sorunları Seminerinde Sunulan Tebliğler, Ankara, 1982 (Erciyes Üniversitesi Yayını), 63-74; Bu konuda değişik görüşler için bakınız : Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, İslâmcılık Cereyanı İstanbul, 1962; Prof. Dr. Erol Güngör, İslâmın Bugünkü Meseleleri İstanbul 1981; Ahmet Ağaoğlu, Üç Medeniyet, İstanbul, 1972; Dr. M. Zeki Duman, Kur'an-ı Kerimde Sosyal Münasebetler Âdâb-ı Muaşeret, İstanbul, 1982; Prof. Dr. Orhan Türkdöğân, Milli Kültür Modernleşme ve İslâm, İstanbul, 1983; Doç. Dr. Bahriye Üçok, Atatürk'ün İzinde Bir Arpa Boyu, Ankara, 1985; Prof. Dr. Neşet Çağatay, Türkiye'de Gericî Eylemler (1923 den bu yana) Ankara 1972; Ekrem Üçyiğit, Din ve Biz, Ankara, 1968.

da dinî sakıncalar ileri sürenlere karşı da Atatürk gerekli cevabı vermiş, ikna edici delilleri ortaya koymuştur. Artık kadın, hayatın her yönüyle ortağıdır. Bir konuşmasında Atatürk, «Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını istemiştir» dedikten sonra şunları ekler :

«Allah'ın emrettiği şey, İslâm erkek ve kadınının beraber olarak ilim ve irfan kazanmasıdır. Kadın ve erkek ilim ve irfan aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla mücehhez olmak mecburiyetindedir (25).»

Atatürk, kadınların artık iktisadî hayatta da erkeklerin ortağı olması gerektiği hususuna şu cümlelerle işaret eder :

«Daha selâmetle, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz bir yol vardır : Büyük Türk kadınına çalışmalarımızda ortak yapmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmî, ahlâkî, içtimaî, iktisadî hayatta erkek şeriki, arkadaşı, yardımcısı yapmak yoludur (26).»

Kadın artık Türk millî ve siyasi hayatında her yönüyle söz ve görev sahibidir. Onlar da okuyacak, kendilerini yetiştirecek, bir meslek sahibi olacak, üretime katkıda bulunacak (27), milletin medenî seviyeye yükselmesinde emeği ve hizmeti olacaktır. Tek elin sesi çıkmadığı gibi, herşeyi erkeğin omuzlaması da mümkün olmazdı. Prof. Dr. Afetinan bu hususu şu cümleyle özetler :

«İnsan topluluklarında kadın ve erkek kültürlü ve değerli olduğu nisbette o cemiyet medenî seviyeye yükselebilir (28).»

Atatürk Türk toplumunun giyim - kuşamında da birliği sağlamak için 1925 yılında şapka ve kıyafet inkılâbını ilân etti. Böylece kılık - kıyafet konusundaki karışıklıklar sona erdi. Ancak bütün bunları ilân etmek, yapmak yeterli değildi. Bu yenilikleri halka yaymak, halka benimsetmek de lâzımdı. Bu sebeple «Atatürk, kül-

(25) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 86; Taşkiran, 84.

(26) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 148; Afetinan, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, 166.

(27) İslâm dininde kadınların okumaları, meslek sahibi olmaları konusu için bakınız : Dr. A. Vehbi Ecer, İyilikte Yarışmak, Kayseri, 1983, 31-35 (televizyon konuşması.)

(28) Afetinan, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, 172.

türü mümkün olabildiğince geniş bir tabana yaymak suretiyle mil-
lileştirmek istemiştir (29).»

Eğitim ve öğretim alanında bizzat kendisi başöğretmen olarak öncülük etmiştir. Okuma - yazma'yı kolaylaştırmanın, milletin büyük çoğunluğunu okur - yazar hâle getirmenin ilk şartı alfabenin değiştirilmesiydi ve 1 Kasım 1928 de yeni Türk harfleri kabul edildi (30). Halk dersaneleri, millet mektepleri açılarak her yaştaki kadın - erkek, herkese hızlı bir şekilde ve büyük bir coşkuyla okuma - yazma öğretilmeye başlandı. Okuma - yazma oranı birdenbire arttı, zira aynı alfabe Türk'lerin daha önceki tarihlerde kullandıkları alfabelerden hem daha kolay, hem daha kullanışlı idi (31). Yüzbinlerce insan yeni harflerle birlikte Atatürk inkılaplarının halka aracısız inmesine ve yeni kültürün halk tarafından benimsenmesi ve desteklenmesine sebep oldu. Bütün yurttaki bu yeni, kolay öğrenilir alfabe ile millet kendi dilini konuştuğu biçimde yazması - okumasıyla dilde birlik meydana geldi. Anayasa'da resmî dilin Türkçe olduğu kayıtlıydı, ancak aydın dili ile halk dili aynı değildi. Konuşma dili ile yazı dili farklıydı. İşte «Atatürk'ün kültürü tabana yaymak bakımından üzerinde dikkatle durduğu hususlardan biri de aydın dili ile halk dili; yazı dili ile konuşma dili ile konuşma dili arasındaki farkın azaltılmasıdır (32).» Bunun, inkılapların benimsetilmesi, yönetenle yönetilenler arasında anlaşmanın kolaylaştırılmasında büyük rolleri ve faydaları oldu. Ancak başarı için bu yeterli değildi. Akılcı bir eğitim politikası Atatürkçü kültürün, başka deyimle millî kültür'ün yayılması, benimsenmesi ve kökleşmesi için gerekiyordu. Türk Milletinin eğitim ve öğ-

(29) Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı, Atatürk ve Kültür Alanında Çağdaşlaşma, Atatürk Kültür ve Eğitim Semineri, Kayseri, 1983, 41 - 51.

(30) Dünya'daki Türk toplumları arasında Lâtin asıllı alfabeyi ilk defa kullananlar Azerilerdir. 1939 yılı Mayıs ayında Azerilerin alfabesi değiştirilerek İslâm asıllı alfabeye dönüştürüldü. Bak : Prof. Dr. Talât Tekin, Tarih boyunca Türkçenin Yazısı, Ulusal Kültür Dergisi, Ekim 1978, Sayı: 2, 17 - 42.

(31) Türk'erin daha önce Göktürk, Uygur ve Arap alfabesi kullandıklarını biliyoruz. Bak : Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, 2. baskıya hazırlayanlar : Dr. Orhan F. Köprülü - Nermin Pekin, İstanbul, 1980, 27 vd.; Prof. Dr. Talât Tekin, Tarih Boyunca Türkçenin Yazısı; Tahir Nejat Gencan, Arap Yazısı ve Türkçe, Ulusal Kültür, Sayı : 2, 11 - 16; Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, Türk Harflerinin 50. Yılında Bir Durum Değerlendirmesi, Ulusal Kültür, Sayı : 2, 5 - 10; Kemal Özerdim, Harf Değişikliğinde Türk Kültürüne Tesirleri, Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi, Ankara, 1972, 91 - 94 (RCD Seminer tebliğleri).

(32) Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı, Atatürk ve Kültür Alanında Çağdaşlaşma, Atatürk Kültür ve Eğitim Semineri, Kayseri, 1983, 47.

retimi lâik ve millî bir temele oturtuldu. İnsanlar ve milletler maddî gücün yanında, bilhassa, manevî kuvvetlerin tesiri altındadır. Atatürk'e göre bu «kuvve-i maneviyeye ise bilhassa ilim ve iman ile âli bir surette inkişaf eder (33).» O zamana kadar «memleketin sahib-i aslîsi» olan köylü, eğitim - öğretimin nurundan mahrum bırakılmıştı. Millî Eğitim Siyasetinin temeli önce cehlin, bilgisizliğin ortadan kaldırılmasıdır. Daha sonra ise halkın çoğunluğuna «okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, tarihî ve ahlâkî Mâlumat vermek (34)» eğitimin ilk hedefi olmalıdır. 3 Mart 1924 den sonra (430 sayılı kanunla) Türkiye sınırları içindeki bütün eğitim - öğretim kuruluşları birleştirildi ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı, bütün eğitim - öğretim kuruluş ve programları millîleştirildi. Cehaletin bütün yurt düzeyinde kaldırılması ve yeni neslin Cumhuriyete, Atatürk inkılaplarına bağlı yetişmesi için ilköğretim mecburî ve parasız oldu. İlk, orta ve yüksek öğretimde köklü değişiklikler yapıldı. Bütün bunlardan amaç : «En medenî ve müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir» ve bu «Büyük Türk Milletinin dinamik idealidir... Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak (34)», her seviyede, özellikle üniversite ve yüksek okullara düşen görev olacaktır. Okullarda verilecek tahsil, terbiye ve kültürün millî olması gerektiğini Atatürk 1921 yılındaki Maarif Kongresi'ni açış konuşmasında şöyle belirtir :

«Şimdiye kadar atkip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarih-i tedenniyatında en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafâtından ve evsaf-i fitriyyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciye-i milliyeye ve tarihiyyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü dehay-i millimizin inkişaf-i tammı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Lâlettayin bir ecnebi kültürü şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin muhrîb neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür zeminle mütenasiptir. O zemin milletin seciyesidir (35).»

(33) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, 229.

(34) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, 401.

(35) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 16 - 17.

Görüldüğü üzere Atatürk eğitimde yabancı kültürlerin tahrip ediciliğine inanmış, millî seciyeye ve millî tarihe uygun bir kültür eğitimi istemektedir. Atatürk burada eğitimin hedefi olarak kültür milliyetçiliğini göstermektedir. Millî dehanın gelişmesi millî kültürle (36) mümkündür. Prof. Dr. Ercümen Kuran ise : «Atatürk İnkılabının Özellikleri» adlı makalesinde Millî Eğitim ve milliyetçilik konusunda şunları yazar :

«Hedef Türk Milleti'nin çağdaş bir toplum haline gelmesidir. Bunun için de ekonomik kalkınma gereklidir. Ekonomik kalkınma ise millî eğitimin gelişmesi sayesinde mümkün olur. Millî eğitimin kaynağı da Türk Milletinin kuvvetli seciyesi ve şahsiyetli milliyetçiliğidir (37).»

Artık Türkiye'de bütün okullar kabiliyetleri oranında herkese, köylüye - şehirlie ve kadına - erkeğe açıktı. Bu sebeple okullara kızların erkeklerle beraber devam etmeleri (muhtelit) sağlandı. Eğitimciler cemiyetin güçlenmesi bakımından bu konuya çok önem verdiler ve yapılan işin ilmi olduğunu açıkladılar. Halâ zaman zaman tartışma için gündeme getirilen (38) karma eğitim konusunda eğitimci yazar Ali Rıza Alp «Muhtelit Liseler» başlığını taşıyan bir makalesinde Peygamberimiz zamanındaki hanımların savaşa katılmalarını, Osmanlılar devrinde Sultan Abdülmecid'in kızı Fatma Sultan ile oğlu Beşinci Murad'ı birlikte aynı okula göndermesini misal olarak anlattıktan sonra şunları yazar :

«Millî mücadele yıllarında Mehmetçilerin arasında cepheye mermi taşıyan kadınıımız ne kadar kutsalsa, milletimizin geleceği için aynı sıralarda erkek arkadaşlarıyla yarışircasına bilim öğrenen kızlarımız da o derece kutsaldır... Kız ve erkek öğrencilerin bir arada okuması pedagojik bakımdan çok önemlidir. Kızların erkekleri öcü, erkeklerin kızları cadı gibi görmesi kız - erkek okullarının ayrı oluşundan doğuyor... Eğitim, ahlâk adına kız ve er-

(36) Prof. Dr. Emin Bilgiç kültür milliyetçiliğın önemini şöyle anlatır : «Her türlü Millet, tarih şuuru, inanç ve müsbet dâva tahripçiliği karşısında dayanak ve sığınamız millî kültürümüzdür Kanaatımca... milletleri millî şuura, milliyetçilik şuuruna yükseltecek olan en emin koruyucu kuvvet kültür miliyetçiliğidir.» Bak : Bilgiç, Kültür Yıkıcılığına Karşı Kültür Milliyetçiliği, Millî Kültür Dergisi, Aralık 1979, Sayı : 12, 5

(37) Prof. Dr. Ercümen Kuran, Atatürk İnkılabının Özellikleri, Millî Kültür Dergisi, Temmuz 1980, Sayı : 14, 9

(38) Bak : Duman, 157, 159.

kekleri ayrı ayrı yerlerde tutmak değildir. Aynı yerde mesafeli tabilmektir (39).»

Atatürk, milletin kendine güven duygusunu artırmasının, inkılaplarını yerleştirmek ve millete benimsetmenin tek yolu olarak eğitimi gördü. Atatürk'ün eğitiminde «daikleştirmek ve millileştirmek» esaslı iki prensipti (40). Millî şuurun ve milliyetçiliğin dinamik güç olarak yerleştirilmesi eğitim yoluyla mümkündü. Milliyetçiliğin, Türkiye Cumhuriyetinin yükselmesinde çok önemli rol oynadığını bir ilim adamımız şu cümleyle özetler : «Yeni Türk Devletinin kurulması ve Türk Milletinin çağdaştırılması gayretlerinin gerçekleştirilmesinde en büyük dayanak Atatürk için, millî şuur ve milliyetçilik denilen dinamik güç olmuştur (41).»

Ancak, milliyetçilik ve millî şuurun güçlenmesi, ayakta durması için kederde, sevinçte insanları birleştiren tarih şuuru, dil birliği, ülkü birliği olmalıydı. Bu sebeple Türk Milliyetçiliği'ne kaynak olan Türk tarihine Atatürk önem verdi, Türk tarihinin ilmî bir şekilde araştırılması için «Türk Tarihini Tedkik Cemiyeti» ni, dilde birliği kurmak, Türk Dili konusunda araştırmalar yaptırmak için «Türk Dili Tedkik Cemiyetini kurdu. Öğretmenlere de, «Muallimler : Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır» hitabıyla eğitim - öğretimin milletlerin, nesillerin geleceği bakımından ne kadar önemli olduğunu belirtti. Eğitim - öğretimin lâik, millî ve çağdaş sanat, kültür ve ilme yönelik olması gerektiği için Atatürk, «Cihanın fen ve sanatta en son terakkiyatını göz önünde bulunduracağız (42)» sözleriyle hedef gösteriyordu.

Prof. Dr. İsmet Giritli'nin, «...Aşırı sağ ve aşırı sola taviz vermeyen, kişi haysiyet ve onuruna inanan, millî, akılcı, insancıl ve statükoculuğu reddeden hamleci bir görüş (43)» olarak tarif ettiği Kemalizmin içinde akılcı, ilimci bir din anlayışı da mevcuttu. Atatürk'e göre din vardır ve toplum için gerekli bir müessesedir. Türk toplum hayatında : «Efkâr ve itikad-ı diniyyeye hürmetkâr olmak öteden beri tabî ve umumi bir telâkkidir. Bunun aksini dü-

(39) Ali Rıza Alp, Muhtelit Liseler, Tercüman Gazetesi, 29 Eylül 1979, Sayı : 6347.

(40) Tarih IV, 250

(41) Prof. Dr. Halil Cin, Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışı, Türk Kültürü, Kasım 1983, Sayı : 347, 3-11.

(42) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, 168.

(43) Prof. Dr. İsmet Giritli, Kemalist İdeoloji, Ankara, 1981, 26

şünmek için sebep yoktur (44).» Zira Atatürk'e göre, «Bizim dinimiz en ma'kul ve en tabii bir dindir (45)... Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenab-ı Hak tarafından insanlara hakayık-ı diniyyeyi tebliğ memur ve Resul olmuştur (46).» O halde, Atatürk'ün dine karşı olması düşünülmemelidir. Atatürk'ün karşı olduğu dinin istismarı, batıl inanışların din gibi gösterilmesidir. Atatürk İslâm Dininin insanları hakîr, miskîn ve zelîl olmayı tavsiye etmediğini, bilâkis «insanların ve milletlerin izzet ve şerefini muhafaza etmelerini (47)» emrettiğini anlatmış ve hakikî İslâmiyetin gerileme sebebi olmadığına şu cümlelerle işaret etmiştir :

«Ehl-i İslâmın dúcâr olduğu zulüm ve sefaletin elbette birçok müsebbibleri vardır. Âlem-i İslâm hakikat-i diniyye dairesinde Allah'ın emrini yapmış olsaydı, bu âkıbetlere mâruz kalmazdı. Allah'ın emri çok çalışmaktır... Çalışmak demek, boşuna yorulmak demek değildir. İcabat-ı zamana göre ilim ve fen her türlü ihtiraat-ı medeniyyeden âzamî derecede istifade etmek zaruridir (48).»

Atatürk, İslâm Dininin akılcı ve lâik yönünü (49) gayet iyi tesbit etmiş, medreseleri kaldırıp farklı eğitimlere son vererek halk arasında gerçek, saf, hurafelerden uzak İslâm Dininin yayılmasını istemiştir. Çünkü halk arasında bâtil itikadların hükümran olduğu bir din vardır. Atatürk, gerçek İslâma ve ilme, akla ters olan bu uydurma dine inananlara karşıdır. O, şunları söyler :

«Siyasetimizi dine mugayir olmak şöyle dursun, din nokta-i nazarından eksik bile hissediyoruz. Türk Milleti daha dindar olmalıdır, yâni bütün sadeliğiyle dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikata nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Şuura muhalif, terakkiye mânî hiçbir şey ihtiva etmiyor. Halbuki Türkiye'ye istiklâlini veren bu Asya milletinin içinde da-

(44) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III, 77.

(45) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 90

(46) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 94

(47) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 92

(48) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 91.

(49) Prof. Dr. Hüseyin Gazî Yurdaydın, Devlet ve Din Halifelik ve Lâiklik, Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara, 1983, Sayı : 26, 173-181; «İslâm Dini herşeyden önce, halkın dışında ve üstünde, kendilerine kutsallık atfedilebilecek bir rahipler sınıfı kabul etmemiştir. Bu özelliğiyle İslâm dini lâik bir dindir. Yurdaydın, aynı makale.»

ha karışık, sun'î itikadat-ı bătıldan ibaret bir din daha vardır (50).»

E.Ü. İlahiyat Fakültesi
Hatice Bayraktar Kütüphanesi

İşte Türkiye'ye istiklâlini veren Türk Milletinin arasında bătıl inanışlardan oluşan bir din içinde olanların aydınlatılması bazı sınıfların eline bırakılamazdı ve Türk Milleti olarak Atatürk'ün ifadeleriyle, «Bizde ruhbanlık yoktur, hepimiz müsaviyiz ve dinimizin ahkâmını mütesaviyen öğrenmeye mecburuz. Her fert dini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır, orası da mekteptir (51)» anlayışında birleşmek gerekiyordu. Öyle de oldu. Her türlü eğitim - öğretim görevi devletin okullarına verildi. «Dinimizin hakikat-ı felsefiyesini tetkik, tettebbu ve telkin kudret-i ilmiyye ve fenniyyesine tesahüb edecek (sahip çıkacak) güzide ve hakikî ülemay-i kiram dahi yetiştirecek müessesât-ı âliyyeye (yüksek kurumlara) mâlik (52)» olmak gerektiğine işaret eden Atatürk din eğitim ve öğretiminin devlet eliyle, devletin açacağı okullarla yapılacağı hedefini gösterdi (53). İslâm Dininin akıl dini oluşu (54) üzerinde ısrarla duran Atatürk şöyle bir ölçü koyuyordu :

«Hangi şey ki akla, mantıka ve menfaat-i âmmeye muvafıktır, biliniz ki o bizim dinimize de muvafıktır. Birşey, akıl ve mantığa, milletin menfaatine, İslâmın menfaatine muvafıkça kimseye sormayın, o şey dinidir (55).»

-
- (50) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III, 70
(51) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 90.
(52) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 90.
(53) Din eğitimi konusundaki tartışmaların özeti için bakınız : Doç. Dr. Beyza Bilgin, Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersi, Ankara, 1980; M.N. Öztürk, Ömer Okutan, A. Özmen, K. Okan, Fevzi Demirkol, Din Eğitimi Çalışma Gurubu Raporu, Milli Eğitim Bakanlığı, 1981; Ömer Okutan, Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi Öğretmeni Yetiştirme Sorunu, Ankara, 1980, (A. Ü. Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans tezi, basılmamış); İsmet Parmaksızoğlu, Türkiye'de Din Eğitimi, Ankara, 1966; Ahmet Gürtaş, Atatürk ve Din Eğitimi, Ankara, 1983; Prof. Dr. Mehmet Dağ, Din Eğitimi ve Gerçekler, Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ağustos 1981; Prof. Dr. Saliğ Tuğ, Atatürk ve Din Eğitimi, Tercüman Gaz., 23 Ocak 1984; Prof. Dr. N. Öner, Din Aleyhtarlığı ve Din Dersleri, Tercüman, 4 Eylül 1981; M. Necati Öztürk, Din Eğitimi, Milliyet, 30 Ağustos 1981; Dr. M. Sait Yazıcıoğlu, Din Eğitimi Tartışması, Milliyet, 10 Eylül 1981.
(54) «Kur'an'da Allah ve Peygamber'in yanında akıl ve ilim de birer otorite kabul edilir.» Bak : Prof. Dr. Hüseyin Atay, Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi, İstanbul, 1923, 21; Ayrıca bak : V. Ecer, İmanın Akıl ve İlimle Münasebeti, Ankara, 1963; Dr. A. Vehbi Ecer, İyilikte Yarışmak, 16-21
(55) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 127; Prof. Dr. Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, İstanbul, 1981, 70.

Aklın ve ilmin gereği, dinin anlaşılabilir, bilinerek, şuurlu olarak sevilmesi ve benimsenmesidir. Bunun için din, sihirbaz, büyücü ve tarikat mensublarının elinde anlaşılmaz kutu olmaktan kurtarılması lâzımdır. Otorite şu veya bu şeyh değil, ilim olmalıydı. Önce dinin anlaşılabilir olmasının sağlanması yollarını gösteren Atatürk, tarikat ve medrese eğitimine son verdi (56). Cuma hutbeleri tamamen arapça okunuyordu ve okuyanlar da, dinleyenler de hiçbir şey anlamıyorlardı. 7.2.1923 de Atatürk, Balıkesir halkın Paşa Camii minberinden yaptığı konuşmasında bu hususa akılcı bir yaklaşımda bulunarak şunları söyledi :

«Hutbeden maksat ahâlinin tenvir ve irşadıdır, başka bir şey değildir. Yüz, ikiyüz hattâ bin sene evvelki hutbeleri okumak insanları cehl ve gaflet içinde bırakmak demektir... Minberlerden aksedecek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması ve hakayık-ı ilmiyyeye ve fenniyyeye mutabık olması lâzımdır... Binaenaleyh hutbeler tamamen Türkçe ve icabât-ı zamana muvafık olmalıdır ve olacaktır (57).»

Atatürk'ün bu işaretleri yerine getirilmiş, cemaate o Cuma günü anlatılacak olan konular Türkçe olarak okunmaya başlanmıştır (58). Hz. Peygamberin hayatıyla ilgili kitapların ve Kur'an-ı Kerimin Türkçeye tercümeleri emredildi (59). Atatürk, Türkçe tefsir'in yazılmasını, Peygamberimizin hadislerinin tercümesini istedi. Din görevlilerini bir teşkilât altında topladı, disipline soktu, her türlü keyfilikten uzaklaştırdı. Dine dayalı gerici eylemlere imkân vermeyecek tedbir ve kararları aldı (60), Türkiye'de din ve şariat oyunlarına imkân verilmeyeceğini kesin bir dille ifade etti ve «Bu gibi oyuncular varsa kendilerini başka taraflarda sahne arasınlar !...» dedi (61).

(56) W.C. Smith bu konuları, «Türkiye İslâmî Reforma mı Gidiyor?» başlığı altında ele alır. Bak : W.C. Smith, L'İslam Dans Le Monde Modern, Çev. : A. Guimbretière, Paris, 1962, 208 - 262.

(57) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, 96; Karal, 72; Gürtaş, 32.

(58) Cumhuriyet'in ilânından sonra hutbe konusundaki gelişmeler için bakınız Gotthard Jäschke, Yeni Türkiye'de İslâmcılık, Çev. : Hayrullah Örs, İstanbul, 1972, 43 - 45.

(59) Bu konularla ilgili olarak bakınız : Karal, 71; Tarih IV, 242; Gürtaş, 39 vd.

(60) Prof. Dr. Neşet Çağatay, Türkiye'de Gerici Eylemler (1923 den Bu yana), Ankara, 1972.

(61) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III, 75.

Atatürk Türk Milletinin yaşama biçimini değiştirmek, çağdaş medeniyete uygun bir yaşama ve kültür düzeyine çıkarmak için birbirleriyle mutlak bağıntılı, birbirini tamamlayıcı ve destekleyici ardarda inkılaplar yapmıştır. «Hayatta en hakiki mürşid ilimdir» diyen büyük Atatürk, daima her hareketinde akılcı ve bilimci bir davranış ve zihniyet içinde olmuştur. Milletinin ruh ve vicdanlarındaki gerçek temayüle kulak veren Atatürk, inkılaplarını millete maletmiş; «Türk Milletinin son senelerde gösterdiği harikaların, yaptığı siyasî ve içtimaî inkılapların sahib-i hakikisi kendisidir (62)» demiştir. Atatürk'ün Türk Milletine lâyük gördüğü yaşama biçiminin benimsenmesinin akılcı izahını şöyle özetleyebiliriz :

a) Atatürk'ün inkılapları Türk Devletinin ilelebet, Türk Milletinin «istiklâl-i tam» üzere sonsuza kadar yaşaması amacına yöneliktir. Bu sebeple her vatanseverin ve kendini Türk bilenin karşı gelebileceği inkılaplar durumundaydı, milletin kendisinin devamı ve menfaati bu inkılapları benimsemeyi gerektiriyordu.

b) Atatürk'e göre her yaptığı işte devlet ve millet menfaatinin göz önünde bulundurulması esasının yanında en önemli ölçü ilimdir. «Hayatta en hakiki mürşid ilimdir» vecizesini Türk Milletine emanet eden Atatürk ilme ters düşen bir emir vermemiş, kararlarını ilmin rehberliğinde ortaya koymuştur.

c) Atatürk, yeni Türk kültürünü hürriyetçi, lâik ve millî devlet temeline oturtmuştur. Onun nazarında Türk Milleti çağın mükemmel yönetimi olan lâik cumhuriyet yönetimine lâyuktur. Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidâr olacak, onu yıkmaya çalışan eller ve kafalar kırılacaktır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yaşaması için Türk Milletinin yaşamasını düzene sokan kanunlar lâikleştirilmiş, Türk insanının kafası ve davranışını düzenleyen eğitim lâik hale getirilmiştir.

ç) Bir milletin geleceği, o milletin genç kuşaklarına bağlıdır. Atatürk inkılaplarını ve bunlar arasında özellikle Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet muhafaza ve müdafaa edilmesi görevini gençliğe emanet etmiş, genç neslin lâik, Cumhuriyetçi, Milliyetçi ve vicdanî hür olarak yetiştirilmesini programlamıştır.

d) Atatürk, inkılaplarını geniş tabana yaymak ve yerleştirmek için tedbirler almış, şartlarını hazırlamıştır. Dilde, kültürde

(62) Karal, 48.

birliği sağlamış, konuşma ve yazı dili aynı dzeve getirilmiş, okuma - yazma kolaylaştırılarak halk mektepleriyle okuma - yazma oranında patlama meydana getirilmiştir.

e) Atatürk, inkılaplarını, daima tarihî ve tabana oturtmuş, Türk Milletinin geçmişte büyük medeniyetlerin sahibi ve büyük işler yapmış olduğunu ortaya koyarak, milletin eziklik ve güvensizlik duygusunu yok etmenin şartlarını hazırlamıştır. Türk Tarihinin okutulması, öğretilmesi ve bu alanda araştırmalar yapılmasına önem vermiş, kurduğu niversite ve kurumlar ile Türk Tarihinin ilmî bir seviyede araştırma konusu yapılmasını sağlamıştır. Zira bir tarihimizin dediği gibi tarih, «insanın kendisini, kültürünü, geleneklerini tanınması» nı sağlar ve «bütün kültür unsurlarını nesilden nesile aktarılması görevini» üzerine alarak «geleşmenin itici gücü» olur (63). Atatürk tarih ilmi ve kültürünün bu itici gücünden yararlanmış, tarihî tecrübeleri daima göz önünde bulundurmuştur.

f) Atatürk adımlarını daima milletin psikolojisine, yaratılışına uygun olacak biçimde atmış ve hiçbir inkılbı Türk ahlâk ve vicdanıyla atışmamıştır. Eski Türk ahlâk ve törelerine uygun biçimde emirler vermiştir. O, «seciye-i milliye ve tarihimizle mütenasip (64)» bir kültüre inanmıştır. Bu sebeple Atatürk'ün her inkılbı tarihin derinliklerinden gelen Türk ahlâk ve törelerine, Türk'ün millî yapısına, seciyesine uygundur ve bu sebeple milletçe hemen benimsenmiştir.

g) Atatürk yaptığı her inkılapta Türk Milletine ve Türk Milletinin bünyesinden çıkan Türk Ordusu'na güvenmiş ve onların daima desteğini sağlamıştır. O, bir konuşmasında şöyle demiştir :

«Kuvvet birdir ve O, millettir.»

«Asıl olan millettir, heyet-i itimaiyedir (65)»

h) Atatürk, Türk Milletini ağdaş medeniyet ve kültüre yükseltecek olan inkılaplarını halkın benimsemesi desteğiyle yetinmemiş, yüksek ilim müesseseleri kurarak onları ilimle beslemeye önem vermiştir. Her işte ve her yerde ilmin ve ilmî metodların hakim olması arzusuyla niversiteler, yüksek okullar, ilmi cemiyetler kurmuş, onların çalışmalarına önderlik etmiştir. Aklın ve ilmin, milletin siyasi ve kültür hayatına yön vermesini istemiştir.

(63) Prof. Dr. Bayram Kodaman, Atatürkçü Düşünce ve Kalkınma Modelinde Kültürün Yeri, Atatürk Kültür ve Eğitim Semineri, 67 - 72.

(63) Atatürk'n Söylev ve Demeçleri, II, 16.

(65) Karal, 143.